

Колосова О. О.

*Черкаський факультет Національного університету «Одеська юридична академія», викладач кафедри спеціально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук*

РОЛЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК УЧАСНИКА ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Відповідно до Конституції та Цивільного кодексу України кожна особа має право в порядку, встановленому законом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або заперечених прав, свобод й інтересів. При цьому в законодавстві зазначається, що таке звернення може бути здійснено безпосередньо особою, права й інтереси якої порушені, а в разі неможливості реалізувати своє право самостійно – через представника.

Згідно з ч. 1 ст. 45 ЦПК України, звернутися із заявою про захист прав, свобод й інтересів інших осіб (в інтересах неповнолітніх, недієздатних, інвалідів, пенсіонерів, малозабезпечених осіб тощо) або державних чи суспільних інтересів та брати участь у цих справах може Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений), який на підтвердження свого права має подати до суду документ про наявність поважних причин, що унеможливають самостійне звернення цих осіб до суду (Цивільний процесуальний кодекс України: прийнятий 18 березня 2004 р. – К.: видавець ПАЛІВОДА А.В., 2012. – 204 с., 24).

Перед тим, як перейти безпосередньо до визначення правового статусу та процесуального порядку реалізації своїх повноважень Уповноваженим, з'ясуємо, ким є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Зазначимо, що це орган Верховної Ради України, що здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні.

У нашій державі ця посада існує лише з 1998 року, яку тривалий час (з 14 квітня 1998 року до 27 квітня 2012 року) обіймала Ніна Карпачова. Починаючи з 24 квітня 2012 року і до цього часу її посідає Валерія Лутковська.

Якщо говорити про правовий статус Уповноваженого та вимоги, яким він має відповідати на час зайняття посади, то вони детально визначені в Законі України «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини» від 23 грудня 1997 року. Відповідно до нього, «омбудсменом» на п'ятирічний термін може бути призначено громадянина України, який на день обрання досяг 40 років, володіє державною мовою, має високі моральні якості, досвід правозахисної діяльності та впродовж останніх п'яти років проживає в Україні. Крім того, закон містить обмеження щодо осіб, які на цю посаду ні в якому разі призначатися не можуть. До таких, зокрема, віднесено тих осіб, які мають непогашену або не зняту судимість за вчинення злочину,

крім реабілітованих, або на яких впродовж останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення.

Відповідно до п. 9 ст. 13 Закону, Уповноважений може бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди суб'єкта права, в інтересах якого судовий розгляд оголошено закритим (Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 року [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>).

Що ж до участі Уповноваженого у цивільному процесі, то відповідно до ст. 45 ЦПК України вона передбачена в єдиній формі – шляхом звернення до суду з позовною заявою про захист прав, свобод та інтересів інших осіб, державних чи суспільних інтересів (Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / За ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонів, В.В. Васильченко, Н. Ю. Волобуєвої та ін. – Х.: Одиссей, 2011 – 1016 с., 133).

Враховуючи статус омбудсмена у державі, він може звернутися до суду на захист прав і свобод фізичної особи у всіх видах проваджень, пред'явивши до суду позов, або подавши заяву про видачу судового наказу або заяву в порядку окремого провадження. Але, як правило, пред'явленню до суду позовної заяви (заяви) передують звернення громадянина, права якого порушено, до Уповноваженого, з якого він дізнається про порушення прав громадянина.

У зверненні потрібно зазначати: прізвище, ім'я та по батькові; поштовий індекс та адресу для надання відповіді; найменування органу державної влади, місцевого самоврядування чи посадової особи, які порушили права та в чому конкретно полягає суть порушення прав; коли або в який період допущено порушення; яких заходів було вжито для поновлення прав; до яких органів чи посадових осіб зверталися (долучити копії їхніх відповідей); чи зверталися за захистом порушених прав до суду; суть прохання, звернення; дата та підпис (Порядок подання звернень до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.ombudsman.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1957).

Розглянувши звернення і перевіrivши їх на наявність підстав для відмови у розгляді, омбудсмен може звернутися до будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб із вимогою про припинення вчинення правопорушень, дій чи бездіяльності, що призвели до порушення прав та законних інтересів заявника або звернутися із заявою до суду.

Позовна заява (заява) Уповноваженого має відповідати вимогам ст. 119 ЦПК України щодо форми та змісту, подаватися до суду з дотриманням правил підсудності та процесуального порядку звернення до суду.

Варто зауважити, що під час збору доказів по справі омбудсмен наділений досить широкими повноваженнями: він має право на ознайомлення з документами, у тому числі і секретними (таємними), на отримання їхніх копій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, органах прокуратури, включаючи справи, які знаходяться в судах, вимагати від посадових і службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності сприяння проведенню перевірок діяльності підконтрольних і підпорядкованих їм підприємств, установ, організацій, виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз і надання відповідних висновків (Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 року [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>).

Пред'явивши до суду позовну заяву (заяву) на захист прав і свобод громадянина, відповідно до ч. 1 ст. 46 ЦПК України, Уповноважений наділяється обсягом процесуальних прав та обов'язків особи, в інтересах якої він діє, за винятком права укласти мирову угоду (Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / За ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонів, В.В. Васильченка, Н. Ю. Волобуєвої та ін. – Х.: Одіссей, 2011 – 1016 с., 24).

У підсумку варто зазначити, що Уповноважений Верховної Ради з прав людини є одним із небагатьох державних органів, якому законодавством надано право здійснювати державний контроль за додержанням конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні. Крім того, він наділений достатньо широкими повноваженнями, щоб мати можливість захищати їх у цивільному судочинстві.

Яніцька І.А.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри цивільного процесу*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Розвиток сімейних інститутів влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в останні роки набув загальнодержавного значення, що свідчить про стурбованість держави масштабами поширення негативного явища збільшення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на фоні перевищення смертності над народжуваністю. Такий процес є життєво необхідною умовою виховання дітей, які позбавлені можливості виховуватися в біологічній родині (Ма-